

SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN FİİL ÇEKİMLERİNDEKİ BİRLEŞİK YAPILAR VE KİP ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ: NİTEL BİR ARAŞTIRMA*

B. Erdem DAĞISTANLIOĞLU**

Başak KARAKOÇ ÖZTÜRK***

ÖZET

Zaman ve kip, Türkçenin öğretiminde iki soyut kavram olarak yer almaktadır. *Birleşik çekimli yapılar* ise bu iki kavramı ele alan araştırmacıların en çok ihtilafa düştüğü konulardandır.

Fiil çekimlerindeki birleşik yapıların nasıl öğretildiği ve öğrencilerin buna yönelik yetkinlikleri açısından ne düşündüklerini belirlemek, zaman ve kip kavramlarını ne kadar doğru öğrendiklerini sorgulamak daha iyi bir öğretimin yapılmasına ışık tutacaktır. Bu bağlamda yapılacak araştırmanın amacı, sekizinci sınıf öğrencilerinin fiil çekimlerindeki birleşik yapılarla ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmanın çalışma grubunu on beş sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Veriler nitel veri toplama tekniklerinden görüşme yapılarak toplanmış, görüşmeler esnasında ses kayıtları yapılmıştır. Veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda, öğrencilerin tek zaman ekinin bulunduğu yapılardaki kip tespitinde, yalnızca zaman ekini fark ettikleri, Türkçenin öğretiminde bakış kategorisi ve cümledeki ruh hâline dayalı kip kategorisinin göz ardı edilmesi ile Türkçede zaman/bakış eklerinin tekçilliğinden kaynaklanan durumun kip tespitine de yansıdığı, öğrencilerin yalnızca yüklemdeki eke ve onun literatürdeki adına odaklandıkları, bakışı da içerecek biçimde cümledeki bütünündeki zamanı sorguladıklarında, bunu karşılayacak bir terim bulamadıkları; birleşik çekimli yapılarda ise yüklemdeki iki eki de zaman eki olarak algıladıkları saptanmıştır. Bununla birlikte yüklemde yer alan zaman/tarz ekine yönelik olarak öğrenciler tek bir zaman ekinin bulunduğu yükleme sahip cümlelerde, yalnızca gördükleri eklerin adlarını yazmış, bu yapılarda yer alan {-Ar}, {-AcAk}, {-yor} eklerinin bakış kategorisindeki değerleri hakkında herhangi bir bilgi vermemişlerdir. Öğrenciler cümlelerdeki işin gerçekleştiği zamana yönelik yanıtlarında, tek zaman eki taşıyan yapılar ve birleşik çekimli

---

Bu çalışma, 25-27 Nisan 2013 tarihlerinde Antalya'da gerçekleştirilen *The International Conference on New Trends in Education and Their Implications*'ta "Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Fiil Çekimlerindeki Birleşik Yapılara Ulaşma Düzeyleri: Nitel Bir Araştırma" adıyla sunulmuş tebliğden geliştirilmiştir.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: erdemdstn@gmail.com

*** Öğr. Gör. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: bkarakoc@cu.edu.tr

yapılarda benzer şekilde, yüklemdeki ekin ne olduğu kadar, cümlenin bütününden algıladıkları zamanı da belirtmişlerdir. Öğrencilerin yüklemdeki işin nasıl gerçekleştiğine yönelik yanıtlarının ise oldukça çeşitlilik gösterdiği, tutarlı olsa bile terim eksikliğinden kaynaklanan ifade zorluğu yaşadıkları saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Fiil çekimi, zaman, kip- kiplik, öğrenci görüşleri, nitel analiz.

EIGHTH GRADE STUDENTS' OPINIONS ABOUT COMPOUND CONJUGATIONS AND MOOD OF VERBS: A QUALITATIVE RESEARCH

ABSTRACT

Tense and mood take part in two notional concepts in teaching Turkish. In addition, compound conjugations are issues which causes conflict between field researchers who deal with these two notional concepts.

How are taught, the compound structures in verb conjugations determine what students think of their own competencies for students and inquire how accurately they learned the tense and mood will shed on light the way for the better education. The purpose of this research is to determine eighth grade students' views on the level of access to structures associated verb conjugations. The data gathered from fifteen 8th grade students was analyzed through qualitative methods. The data was collected through interviews and audio recordings were made. The data were analyzed by using content analysis.

As a result of the research, the only tense affix was noticed by students in the determination of mood that includes mono adjunct tense, and also the students couldn't find any term in order to define when they focused on the appendix in predicate and the name of this term in literature they examine tense of the whole sentence was stated. Beside, in the compound conjugations, they perceived the two affix in predicate as tense affix. In the meantime for the affix of tense/mood, in the sentence which has mono adjunct tense, students wrote just the name of affix what they saw and they didn't give any information about the structures which included the affix of {-Ar}, {-AcAk}, {-yor}. In the answers about occupation's time, students indicated the tense which the structures that have mono adjunct tense and in compound conjugations, as the affix in predicate. As for that responses of the students which were about how the work was occurred in predicate showed quite variety, even if it was consistent, they had the difficulty of expressing because of lack of term.

Key Words: Conjugations, tense, mood- modality, students' opinions, qualitative analysis.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

GİRİŞ

Bir hareketin, durumun meydana geldiği, gelmekte olduğu ya da geleceği süreyi; bu sürenin belirli bir bölümünü ifade eden *zaman* (Türkçe Sözlük 2011, 2641) ile biri şekle dayalı diğeri bir fiile ulanan eklerin üstünde, bütün cümleden ve metin bağlamından çıkarılan ruh hâli olmak üzere iki kola ayrılan *kip*, Türkçe fiil çekimlerindeki iki soyut kavram olarak yer almaktadır. Birleşik çekimli yapılar ise bu iki kavramı ele alan araştırmacıların en çok ihtilafa düştüğü konulardandır (Deny 1941; Emre 1951; Dilâçar 1949, 1971, 1974; Acarlar 1969; Johanson 1971; Kocaman 1981; Koç 1990; Zeynalov 1993; Uzun 1998; Gülsevin 1999; Aksan 2000; Uğurlu 2003; Akçataş 2004).

Türkçe Sözlük'te (2011, 873) *fiil* “olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren kelime, eylem” şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre Türkçe cümlelerde fiili kullanabilmenin yolu, fiil çekim ekleri aracılığıyla onu tasrif etmektir. Bu bağlamda, öncelikle *birleşik çekim* (*birleşik zaman*, *birleşik kip*, *fiil birleşigi vb.*), *kip*, *bakış- kılınış ve zaman* terimlerine değinilmiştir.

Birleşik Çekim

Çekimli bir fiilin ardı sıra gelen {-DX}, {-mXş}, {-sA} eklerini almış ek-fiilden oluşan yapılar, araştırmacılar tarafından *birleşik çekim*, *birleşik kip*, *birleşik zaman*, *mürekkep sıyga*, *fiil birleşigi* gibi adlarla karşılanmaktadır. Araştırmacıların bu yapılara verdikleri adlar ve dil bilgisi bakımından birleşiklerin oluşum biçimlerine getirdikleri açıklamalar şu başlıklarda toplanabilir:

Topaloğlu (1989, 44), Hengirmen (1999, 78) ve Vardar (2002, 44) terim sözlüklerinde, *birleşik/ bileşik zaman* terimini kullanmışlardır.

- Hengirmen (1999, 78) “yalın zamanlı eylemlerle ek- eylemin birleşerek oluşturduğu zaman” açıklamasını vermiştir.
- Topaloğlu (1989, 44) yapıyı “basit zamanlı çekimli bir fiilden sonra cevher fiilinin -DI, -mİş, -sA biçimlerinden birinin getirilmesiyle oluşturulan zaman” biçiminde tanımlamıştır.
- Vardar (2002, 44) “yardımcı eylem ya da Türkçede olduğu gibi, ekeylemle oluşturulan zaman” açıklamasını vermiştir.
- Söz konusu yapılara *birleşik zamanlı kip* adını veren Korkmaz (2003, 48), bu birleşikler için “bildirme ve tasarlama kiplerinin 3. şahıs teklik çekimi üzerine i- ek-fiilinin hikâye, rivayet ve şart kiplerinin eklenmesiyle oluşan kipler” açıklaması yapmıştır.

Birleşik çekimli yapılar dil bilgisi kitaplarında şu başlık ve açıklamalarla yer almıştır:

- *Türk Dilbilgisi*'nde *birleşik zamanlı fiiller* olarak karşılanan yapılar, “bildirme ve dilek kiplerinin, genellikle, III. Tekil kişilerine ek-fiillerin -di’li geçmiş, -miş’li geçmiş, şart ekleri ulanarak oluşan fiillerdir” tanımıyla yer almıştır (Ediskun 2005, 195).
- Banguoğlu (2000, 443), söz konusu yapılarda bir birleşik fiile gelen iki zaman ekinin mevcut olduğunu dile getirmiştir. Birleşimin oluşum şeklini *Gidiyordu.* örneğiyle ele almış ve yapı hakkında “ikinci ek şimdiki zaman fiilini geçmişte bir plana aktarmış ve artık tarz eki olmuştur” açıklamasını yapmıştır.
- Ergin (2000, 320), *iki çekimli fiilin bir araya gelmesiyle* oluşmuş yapılara *birleşik çekim* adını vermiştir. Ergin (2000, 321), ek-fiilde ekleşme varsa *fiil birleşik çekimi*, yoksa *birleşik fiil çekimi* terimini kullanmıştır.

Cumhuriyet dönemi Türkiye Türkçesinin dil bilgisi kitaplarında yer alan *birleşik kip*, *birleşik zaman vb.* terimlerin karşıladığı kavramın ve onun sınıflandırılma biçimlerinin, kendisi de

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

tarihî bir kaynak olan *Kavâid-i Osmaniyye*'deki görünümü oldukça ilgi çekicidir: *Mürekkep sıyga* başlığı altındaki bu yapılar için “fi’l-i fî âne ile tereküp edenlerdir” açıklaması yer almaktadır. Eserde *fi’l-i i’âne*'nin yalnız *mâzîleri ile sıyga-i şartiyyesi*'nin bulunduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir: sevmiş idim *hikâye-i mâzî-i naklî*, sever idim *hikâye-i muzâri* vd. (Özkan 2000, 99-100).

Araştırmacıların terim önerileri ve tanımlarından yola çıkarak söz konusu yapılar hakkında her ne kadar bir tanım birliği varmış gibi görülse de terim ortaklığından söz etmenin zor olduğu söylenebilir. Türk dil bilgisi kitaplarında *birleşik zaman*, *birleşik zamanlı kip*, *birleşik kip* vb. ifadeler yer alırken bilhassa yapılan son çalışmalarda, araştırmacıların bu terime ve birleşik çekimli yapıların oluşum biçimlerine yönelik açıklamalara itiraz ettikleri görülmektedir.

Birleşik zaman, *geniş zamanın hikâyesi*, *gelecek zamanın hikâyesi* vb. ifadelerin doğru bir kullanım olmadığını, bir işin birden çok zamanda gerçekleşmeyeceğini belirten Gülsevin (2009, 1-8), bu yapılardaki eklerden birinin *zamanı*, diğerinin ise *kipi* (tarz) bildirdiğini ifade etmiştir. Gülsevin, *-AcAk i-dim*, *-(I)r i-dim* birleşiklerinin belirli geçmiş zamanı işaret ettiklerini, fiil sözlük birimlerin üzerinde ise tarz eki bulunduğunu belirtmiştir¹.

Birleşik zaman ifadesi yerine, zaman ve bakış kavramlarını birlikte değerlendirdiği “*zamanın başlıcaları*” başlığında uzunca bir liste veren Dilâçar (1971, 81-145), *gelecek öncesi* (yarın geldiğinde yazımı bitirmiş olacağım), *geçmiş öncesi sürekliliği* (kardeşine mektup yazıyordu) vb. terim ve örnekleriyle Türkçede hem zaman/ bakış ilişkisine hem de birleşik çekimli yapılara dair yapılabilecek bir sınıflandırmaya taslak oluşturmuştur.

Eğer şimdiki zaman gerçekten şimdiki zamanı, gelecek zaman da şimdiden sonraki zamanı gösteriyorsa, nasıl oluyor da her ikisi, üzerlerine tam karşıtı oldukları bir zaman göstericisini (-dı) alabiliyorlar diyen Uzun (1998, 111), *birleşik zaman* ifadesinin doğru olmadığını ifade etmiştir.

Kip

Türk dil bilgisi kitaplarında ve terim sözlüklerinde farklı açıklamalar ve alt başlıklarla ele alınan diğer bir kavram ise kiptir. Araştırmacıların kip hakkındaki değerlendirmeleri, genel hatlarıyla şöyledir:

- Vardar (2002, 135), “eylemin belirttiği oluş karşısında konuşucunun tutumunu, bir başka deyişle, salt bildirmeye mi yetindiğini, yoksa bir yorumda mı bulunduğunu, istek, dilek, koşul, gereklilik, buyrum mu anlattığını gösteren eylem biçimlerinin özelliği” olarak tanımladığı *kip* ile *zamanın* sıkça birbirleri yerine kullanıldığını belirtmiştir².

- Kip, *Gramer Terimleri Sözlüğü*'nde “kök ve gövde durumundaki fiilin bildirdiği oluş ve kılışın; konuşan, dinleyen ya da kendisinden söz edilen şahıslar açısından ne biçimde, ne tarzda yansıtıldığını gösteren bir gramer kalıbı” biçiminde tanımlanmıştır (Korkmaz 2003, 148).

- Palmer (1994, V- 2535- 2541), *kip* (mood) terimini, şart, emir vb. dil bilgisi ve bilhassa yapıbilgisi ögesi olarak, *kipliği* (modality) ise cümlenin bütününden çıkarılan anlam için kullanmıştır.

¹ Uzun (1998, 110- 111) ve Taşkıran (1997, 21- 22) da bu yapılardaki fiil sözlük birimin üzerine gelen ekin *tarz eki* olup ek-fiilin üzerine ise *zaman ekinin* geldiğini belirtmiştir.

² Bu terimlerin birbirleri yerine kullanılması hususunda Dilâçar (1974, 166), *geniş zaman kipi*, *şimdiki zaman kipi* vb. kullanımların yanlış olduğunu belirtip *kip* ve *zaman* kavramları arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır: “*Kipin zamanları* olabilir, fakat *zaman kipi* olamaz”.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*'nde *kipe*, “eylemin belirttiği iş, oluş veya duruma yönelik konuşucu tutumunu yansıtan, onun amacını, duygu ve düşüncelerini aktaran dilbilgisel kategori” açıklamasıyla yer veren Hengirmen (1999, 256), *kiplik* için “kip ile birlikte olumluluk, soruluk gibi kategorileri de içeren üst dilbilgisel kategori” tanımını vermiştir.
- Kononov (1956, 291), *kipi* “hareketin konuşan tarafından gösterilen gerçeklikle münasebetini gösterir” biçimde açıklamıştır.
- *Gencan* (1979, 275), *kipi* *eylemlerin, zaman ve anlam özelliklerine göre türlü eklerle girdikleri değişik biçimler* olarak değerlendirmiştir.
- *Kip* kavramının *bildirme, dilek- şart, gereklilik* gibi yalnızca fiili ilgilendiren ölçüde açıklanamayacağını belirten *Kocaman* (1981, 81- 85), *kipsel olguların tümce üstü birimler açısından ele alınması gerektiğini* vurgulamıştır.
- Aksan (2000, II- 101), *fiilin bildirdiği hareketin, durumun konuşucu tarafından ne biçimde yansıtıldığını gösterir birim* şeklinde açıkladığı *kipin bir bakıma, açıklamada beliren ruh durumu* olduğunu ifade etmiştir.
- *Kipi fiilin gösterdiği sürecin hangi psikolojik koşullar altında meydana geldiğini ya da gelmek istendiğini bildiren ve ruh durumunu, kişisel duyguları, niyeti, isteği, belirten dilbilgisel ulam* olarak tanımlayan Dilâçar (1971, 81- 145), *kipin eke bağlı olmaksızın var olabileceğini* belirtmiştir. Araştırmacı bu çalışmasında 61 fiil kipinden bahsetmekle beraber psikolojik koşullara dayalı bu yapıların daha da arttırılabileceğinden bahsetmiştir (Dilâçar 1974, 171).

Araştırmacıların değerlendirmelerine göre şu söylenebilir ki *bildirme* ve *tasarlama* kipleri olarak ikiye ayrılabilen şekle dayalı kip ile birlikte bir de fiile gelen eklerin ötesinde cümlelerin tamamından çıkarım yoluyla elde edilen ruh hâli, kipin iki kanadını oluşturmaktadır. Bu çalışmada da, *kip* terimi, Dilâçar'ın da belirttiği gibi, biri şekle dayalı ve biri de şekil üstü olan iki sınıf olarak ele alınmıştır.

Bu araştırmada, örnek cümleler hakkında öğrencilere yöneltilen ilk (Yüklemde yer alan kipin adı nedir?) ve son soru (Yüklemdeki iş belirtilen zamanda nasıl gerçekleşmektedir?) *kipin* bu iki yönünün öğrencilerdeki yansımalarını belirlemeye ve dilde, yapı ile anlam arasındaki ilginin ne kadar öğrenildiğini sorgulamaya yöneliktir.

Bakış ve Kılınış

Yakın zamana kadar *bakış* ve *kılınış*ın dil bilgisi kitaplarında ve Türkçenin öğretiminde ayırt edici birer kategori olarak ele alınmadığı görülmektedir. Türkçenin sözcük türlerinin öğretiminde *fiil* başlığının altında *zaman* ve *kip* kategorilerinin yanı sıra *kılınış* ve *bakış* kavramlarının da göz önünde bulundurulmasının, dil bilgisi kitaplarında öğrenilemeyen terimlerin dışında, Türkçenin ifade zenginliklerini öğrencilere sezdirebileceği Türk ve yabancı Türkologların dile getirdikleri bir husustur (Dilâçar 1949, 1971, 1973; Johanson 1971).

Türkçe Sözlük'te (2011, 972) *görünüş* maddebaşında “fiillerin belirttiği oluşların süresi, gelişmesi ve bitmesiyle ilgili bütün biçimleri kapsayan dil bilgisi kategorisi” olarak açıklanan *bakış*³ ve *kılınış*, terim sözlüklerinde şu açıklamalarla yer almaktadır:

³ Türkçe üzerine yapılan ilk çalışmalarda *Aspekt* terimi dar ve geniş manada *kılınış* ve *görünüşü* karşılarken (Dilâçar 1949) zamanla *aspekt- aktionsart* ayrımı Türkçe içinde *görünüş* ve *kılınış* terimleriyle yer almıştır. Bu araştırmada *görünüş* yerine *bakış* (Uğurlu 2003) terimi kullanılmıştır.

- *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*'nde *görünüş*, “eylemin anlattığı iş, oluş, edim vb.ni konuşucunun nasıl gördüğünü belirten dilbilgisi ulamı” (Vardar 2002, 105), *kılınış* ise “eylemin belirttiği oluşun zaman bakımından niteliğini, bir başka deyişle başlama mı, bitiş mi, süreklilik mi belirttiğini gösteren anlamsal ulam” olarak açıklanmıştır (Vardar 2002, 134).

- Korkmaz (2003, 109), *görünüşü* “bir fiildeki oluş ve kılışın zaman bakımından konuşan tarafından öznel biçimde değerlendirilmesi; fiilde, dil psikolojisine ve konuşanın kendi değerlendirmesine bağlı zaman kayması durumu”, *kılınışı* ise “fiil kök ve gövdelerinin, dil mantığı ve zamanla olan bağlantı açısından gösterdikleri özellik; fiil kök ve gövdelerindeki kılınış sürecinin zaman bakımından birbirlerine oranla taşıdıkları ayrılıklar” şeklinde tanımlamıştır (2003, 146).

- Hengirmen (1999, 194), *kılınışı*, *fiil köklerindeki hareketin veya durumun zamanla olan bağı*, *görünüşü* ise *çekimli eylemlerin bildirdiği iş, oluş veya durumun zaman ile bağlantısını bitmiş, bitmemiş, süren, başlama, yineleme gibi kavramlar açısından belirleyen dilbilgisi kategorisi* olarak tanımlamıştır.

Aktionsartın mastar durumdaki fiilin belirttiği iş, oluş, hareketin zamanda nasıllığına bağlı olduğuna, *aspektin* ise fiilin mastar hâlinde ziyade öznel algının sonucu olduğuna değinen Dahl (1994, I- 240- 247), *aktionsartın* sözlükbilimsel, *aspektin* ise dilbilgisel öğeler olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı, Slav dilleri üzerine yapılan çalışmalarda *aspekt* için iki alt kategorinin varlığından bahsetmiştir: *perfective*, *imperfective*.

Göksel ve Kerslake (2005, 330- 331) *aspect*'i, *konuşma anını esas alarak tasarlanmış zamana dayalı bakış açıları* biçiminde açıklamış ve *perfective* (-DX, -mXş) ile *imperfective* (-yor, -mAktA, -r/ -Ar, *copular marker* -(y)DX) olmak üzere alt başlıklar belirlemişlerdir.

Kılınışı fiil tabanının özelliği olup o dile hâkim kişilerce ortak olarak bilinir, kişiden kişiye değişmez şeklinde açıklayan Uğurlu (2003, 253), *kılınış* veya *kılınış birliğine* sahip olan eylemin çekimlendiğinde *bakış* ya da *bakış birliğine* sahip olduğunu belirtmiştir.

Çalışmalarıyla *bakış* ve *kılınışın* Türkçedeki varlığını ve Türkçenin öğretimindeki yerini sorgulayan Dilâçar, bu kavramları şöyle açıklamıştır:

Bakışın “çekime uğramış fiilin taşıdığı kavramda süreç bakımından konuşanın öznel başkalaşım yapması” yani *öznel*, *kılınışın* ise “fiil mastarının bildirdiği ana anlama bağlı” yani *nesnel* olduğuna işaret eden Dilâçar (1974, 159- 171), “şekle bakmadan, söylenenin verdiği sübjektif değer” biçiminde açıkladığı *bakış* hakkında şu örneği vermiştir: *Ben gittim= Ben gidiyorum*.

Dilâçar'ın *bakış* için örnek olarak verdiği, Türkçenin öğretiminde ise *zaman kayması/ anlam kayması* adlandırmalarıyla kullanılan bu yapılarda gerçekten de anlam/zaman kayıyor mu? Anlam/ zaman kayar mı?

Dilâçar'ın verdiği (1974, 159- 171) *Ben gittim = Ben gidiyorum* örneğinde bir hedefe git-eylemini devam ettiren aktaranın dinleyiciyi ulaşma anına götürüp söz konusu eylemin tamamlanmışlığını vurgulayarak gerçekte bitmemiş olan işin bitmek üzere olduğuna işaret ettiği görülüyor. Bu yapılarda söz konusu olan ne zaman ne de anlam kaymasıdır. Bu örnekte, aktaranın, belirttiği işi zamanda hareket ettirerek öznel yargısını vurgulamasının, harekete *bakış* açısının öne çıkarıldığı görülmektedir.

Problem Durumu

Bu çalışmada, *bakış*, *zaman*, *kıp* kavramları ışığında Türkçe fiil çekimindeki birleşik yapılar hakkında temel sorular ve örnekler üzerinden değerlendirmede bulunulmuştur. Buna göre:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- *Bir fiilde birden fazla zaman aynı anda olabilir mi?*
- *Türkçede zaman kayması veya kiplerin birbirleri yerine kullanılması gibi bir dil bilgisi özelliği var mıdır?*

Bu temel sorular, öğrencilerin fiil çekiminde zaman ve kip kategorilerini öğrenmede yaşadıkları anlama zorluklarını ve kavram karmaşalarını tespit amacıyla kullanılmıştır.

Fiillerin birleşik çekimlerinin ele alındığı 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında *birleşik zaman, hikâye birleşik zaman, rivayet birleşik zaman* vb. ifadelere yer verilmemekle beraber gerek MEB ve ÖSYM aracılığıyla yapılan çoktan seçmeli sınavlara yönelik olarak verilen eğitimde gerekse veri toplanan okullardaki öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda söz konusu terimlerin Türkçe derslerinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Öğrenciler, pilot görüşmelerde, kendilerine yöneltilen cümlelerin kiplerine yönelik soruyu cevapladıklarında Tablo 1’de görüldüğü üzere bu terimlerin kullanımlarıyla karşılaşmıştır:

Tablo 1. Yükleme Yer Alan Kipin Adı

Yükleme Yer Alan Kipin Adı	Kodlar	f
1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er-di</u> .	Geniş Zamanın Hikâyesi	12
	Geniş Zamanın Görülen Geçmiş Zamanı	3
2. Ahmet geçen hafta Ankara’ya <u>git-ecek-ti</u> .	Gelecek Zamanın Hikâyesi	12
	Gelecek Zamanın Görülen Geçmiş Zamanı	3

Tablo 1’de görüldüğü gibi, öğrenciler yüklemlerde yer alan kipleri farklı şekilde adlandırmaktadır. Bu durum birleşik çekimlere yönelik algının farklılaştığını göstermekte, bu farklılığın hangi açılardan olabileceği konusunda merak uyandırmakta ve bu durumun araştırılması gereğini güçlendirmektedir.

Örneğin, her iki cümlede on ikişer öğrenci *geniş zamanın hikâyesi* ve *gelecek zamanın hikâyesi* ifadelerini kullanırken üçer öğrenci, kip eki olarak gördükleri yapıdaki iki zaman ekini de tek tek adlandırmışlardır. Hâlbuki bu yapılar, iki fiil çekim ekinin birleşiminden oluşmuş ve zaman ile bakış nitelikleri gösteren yeni bir anlam özelliği yaratmıştır.

Öğrencilerin tamamı aynı cümlelere yönelik olarak sorulan *yüklemedeki işin hangi zamanda geçtiği* sorusuna ise *geçmiş zaman* demişlerdir. Buradan anlaşılacağı üzere öğretilen terim ve tanımı ile Türkçenin dillik gerçeği uyumamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmanın temel amacı, sekizinci sınıf öğrencilerinin fiil çekimlerindeki birleşik yapılara ve kip kavramına ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu temel amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Sekizinci sınıf öğrencileri verilen cümlelerden yola çıkarak,

- fiil çekimindeki kip kavramını nasıl algılamaktadır,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- yapı-anlam (bağlam) ilişkisi bakımından fiil çekimindeki zaman-tarz eklerini nasıl algılamakta ve adlandırmaktadır,
- fiil çekimindeki zaman kavramını nasıl algılamaktadır,
- yüklemdeki işin belirtilen zamanda nasıl gerçekleştiğini yani bakış kategorisini nasıl algılamakta ve adlandırmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, sekizinci sınıf öğrencilerinin fiil çekimlerindeki birleşik yapılara ulaşma düzeylerine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla nitel yönetime göre desenlenmiştir. Nitel araştırmanın temel karakteristiği, araştırma öznelerinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma; dünyayı onların gözleriyle görmeye çalışmadır (Kuş 2009). Bu bağlamda, yapılan araştırmada, üç okuldan seçilen on beş sekizinci sınıf öğrencisiyle görüşmeler yapılmış, öğrencilerin söz konusu yapıların nasıl öğretildiği ve buna yönelik yetkinlikleri açısından ne düşündüklerini belirlemek, zaman ve kip kavramlarını ne kadar doğru öğrendiklerini sorgulamak için ayrıntılı veriler toplanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada olasılık dışı (amaçlı) örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel amaç, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek 2005, 112). Araştırmada temel ölçüt, sekizinci sınıf öğrencileriyle görüşmektir. Çünkü ortaokulda zaman ve kip çekimlerindeki birleşik yapıların özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralların temellerinin atıldığı sınıf düzeyi yedinci sınıftır. Dolayısıyla sekizinci sınıf öğrencilerinin bu yapıları öğrendiği varsayılmış; nasıl öğrendikleri, ne kadar doğru öğrendikleri de merak edilmiştir. Bu bağlamda on beş sekizinci sınıf öğrencisi seçilmiş, öğrencilerin belirlenmesinde öğretmenlerin görüşleri ve öğrencilerin gönüllüğü esas alınmış, bununla birlikte öğrenci velilerinden de izin alınmıştır.

Görüşmeler, okullarda, öğrencilerin ders saatleri dışında, okul kütüphanesinde veya bilgisayar laboratuvarlarında yapılmış, veriler ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Yapılan görüşmeler ortalama 40-45 dakika sürmüştür. Görüşme formunda yer alan cümleler ve bu cümlelere yönelik sorular öğrencilere araştırmacı tarafından yöneltilmiştir. Görüşmeler esnasında araştırmacılar öğrencilerin rahat konuşmaları uygun ortamlar yaratmaya, onları yönlendirmemeye ve konuşmaları için teşvik etmeye özen göstermişlerdir.

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin kişisel bilgilerine yönelik bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışma Grubuna Yönelik Kişisel Bilgiler

		f
Cinsiyet	Kız	9
	Erkek	6
	Lise	5
Babanın Eğitim Durumu	Üniversite	5
	İlkokul	3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

	Ortaokul	2
	Lise	7
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul	5
	Üniversite	2
	Açık Lise	1
	İşçi	4
	Öğretmen	4
Babanın Mesleği	Serbest Meslek	4
	Hasta Bakıcı	1
	Polis Memuru	1
	Taksici	1
	Ev Hanımı	8
Annenin Mesleği	Öğretmen	3
	İşçi	2
	Polis Memuru	1
	Sekreter	1

Tablo 2’de görüldüğü gibi çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 9’u kız, 6’sı erkektir. Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna bakıldığında çoğunun lise ve üniversite düzeyinde oldukları, annelerinin çoğunun ise lise düzeyinde eğitim aldıkları saptanmıştır. Çalışma grubundaki öğrencilerin babalarının mesleğine bakıldığında 4’ünün işçi, 4’ünün öğretmen, 4’ünün de serbest meslek sahibi olduğu saptanmıştır. Annelerinin mesleği incelendiğinde çoğunun ev hanımı olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun birinci bölümünde öğrencilerin kişisel bilgileri sorulmuştur. İkinci bölümde ise yüklemelerinin altı çizilerek belirtildiği çeşitli cümleler yer almaktadır. Bu cümlelerdeki yüklemden yola çıkarak öğrencilerin cümlede anlatılan işin gerçekleştiği zamanı; söz konusu zamanda gerçekleşme biçimini; zaman, kip, bakış kategorilerine yönelik bildiklerini öğrenmek amaçlanmıştır.

Bu cümlelerde {-Ar}, {-AcAk}, {-yor} gibi basit çekimli fiillerden oluşan yüklemelerle birlikte, {-ArdI}, {-AcAktI}, {-yordu}, {-sA(y)dı} biçimindeki birleşik çekimleri içeren yüklemeler kullanılmıştır.

Cümleler belirlenirken alanla ilgili dört uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Oluşturulan görüşme formu beş öğrenci ile pilot görüşme yapılarak denenmiş, çeşitli düzeltmeler yapılarak araştırmada kullanılacak duruma getirilmiştir.

Verilerin Analiz Edilmesi

Görüşme verileri içerik analizi yapılarak analiz edilmiştir. Bu amaçla önce görüşme verilerinin transkripti çıkarılmış ve bu metin üzerinde kodlar oluşturulmuştur. Daha sonra bu kodlar, tek zaman ekinin bulunduğu yapılar ve birleşik çekimli yapılar temaları altında birleştirilmiştir. Kodlama ve tema oluşturma sürecinin güvenilirliğini sağlamak amacıyla, veriler

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

birbirinden bağımsız olarak her iki araştırmacı tarafından kodlanarak aradaki tutarlılık incelenmiştir. Araştırma sonuçlarının inandırıcılığını sağlamak veya artırmak için kullanılan en önemli iki ölçüt geçerlik ve güvenilirliktir. Bu araştırmada geçerliği sağlamak için öncelikle veri analizi süreci ayrıntılı bir şekilde açıklanmış, araştırmada elde edilen bulguların her biri için onu en iyi temsil ettiği varsayılan örnekler seçilerek bu örneklere bulgular kısmında yer verilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için de, iki araştırmacının bulduğu kodlar karşılaştırılmış, iki araştırmacının görüşlerinin karşılaştırılması sonucu elde edilen kodlayıcılar arası güvenilirlik .88 (*Güvenirlik= görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı*) olarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman 1994). İki araştırmacı arasında görüş ayrılıklarının olduğu kodlar üzerinde tartışılarak görüş birliğine varılmış, söz konusu kodlar uygun temalar altına yerleştirilmiştir. Ayrıca her bir koda ait frekanslar tablolar hâlinde sunulmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma bulguları araştırmanın alt amaçlarıyla ilişkilendirilerek sunulmuş, ilgili literatür yoluyla tartışılmıştır. Öğrencilere yöneltilen cümlelerden elde edilen bulgular, yüklemde tek zaman ekinin veya birleşik çekimli yapının bulunması esas alınarak her alt amaca yönelik ikişer tablo hâlinde sunulmuştur.

Tablo 3'te tek zaman ekinin bulunduğu yapılarda, cümlenin yüklemde yer alan kipin adına yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 3. Yüklemde Yer Alan Kipin Adına Yönelik Bulgular (Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar)

	Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar	Kodlar	f
-Ar	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er</u> .	Geniş Zaman	5
	2. Ahmet bu çabasıyla, önümüzdeki yıl üniversiteye <u>git-er</u> .	Geniş Zaman	5
-AcAk	3. Ahmet yarın akşam İstanbul'a <u>git-ecek</u> .	Gelecek Zaman	5
	4. Ahmet artık her hafta spora <u>git-ecek</u> .	Gelecek Zaman	5
-(X)yor	5. Ahmet gelecek hafta denize <u>git-(i)yor</u> .	Şimdiki Zaman	5
	6. Ahmet şu an sınıfına <u>git-(i)yor</u> .	Şimdiki Zaman	5

Tablo 3'te görüldüğü gibi, tek zaman eki taşıyan yüklemde oluşan cümlelerin kiplerini çalışma grubunu oluşturan 15 öğrenci de literatüre uygun bir biçimde adlandırmışlardır.

Yapılan görüşmelerde öğrencilerin, kip tespitinde, yalnızca zaman ekini fark ettikleri saptanmıştır. Türkçenin öğretiminde bakış kategorisi ile cümledeki ruh hâline dayalı kip kategorisinin göz ardı edilmesi ve Türkçede zaman/bakış eklerinin tekçilliğinden kaynaklanan bu durum öğrencilerin kipi tespitine de yansımıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Görüşmelerde öğrencilerin, kip tespiti esnasında, yalnızca yüklemdeki eke ve onun literatürdeki adına odaklandıkları tespit edilmiştir. Zira öğrencilerin bu eklere verdikleri adla, cümlenin zamanı ve bu zamanda yüklemdeki işin nasıl olduğuna yönelik soruya verdikleri cevaplarda cümlenin bütününe idrak ederek kipe verdikleri adlardan farklı açıklamalarda buldukları görülmüştür.

Örneğin “Ahmet artık her hafta spora gidecek.” cümlesinde *kip* sorusuna çalışma grubundaki öğrencilerin tamamı *gelecek zaman* derken *cümlenin zamanına yönelik* soruda 4 öğrenci cümlenin bütününe -bilhassa zarf tümleçlerini- göz önünde bulundurup *şimdiden sonra geniş zaman*, 2 öğrenci de *geniş zaman* yanıtını vermişlerdir.

Buradan yola çıkarak kipin öğrencinin zihninde oldukça soyut bir kavram olarak kaldığı söylenebilir. Görüşme sırasında öğrencilerin, cümlenin bütünündeki zamanı sorguladıklarında, buldukları sonucu karşılayacak bir terimin olmadığını fark ettikleri saptanmıştır. Dilâçar (1949; 1974) kipin biri şekle dayalı, diğeri biçimler üstü ve cümledeki psikolojik durumu, ruh hâlini yansıtan iki tanımı olduğunu ifade etmiştir. Buna göre Türkçe derslerinde öğretilen *kip* kavramının şekle dayalı olduğu söylenebilir.

Tablo 4’te birleşik çekimli yapılarda, cümlenin yüklemde yer alan kipin adına yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 4. Yüklemde Yer Alan Kipin Adına Yönelik Bulgular (Birleşik Çekimli Yapılar)

	Birleşik Çekimli Yapılar	Kodlar	f
-ArdI	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er-di</u> .	Geniş Zamanın Hikâyesi	12
		Geniş Zamanın Görülen Geçmiş Zamanı	3
-AcAktI	2. Ahmet geçen hafta Ankara’ya <u>gitecek-ti</u> .	Gelecek Zamanın Hikâyesi	12
		Gelecek Zamanın Görülen Geçmiş Zamanı	3
-yordu	3. Ahmet beni aradığında, yolda arabayla <u>git-(i)yor-du</u> .	Şimdiki Zamanın Hikâyesi	12
		Şimdiki Zamanın Görülen Geçmiş Zamanı	3
-sA(y)dI	4. Keşke Ahmet de bizimle <u>gel-se-(y)di</u> .	Şartın Hikâyesi	7
		Geçmiş Zamanın İsteği	6
		Geçmiş Zamanın Şartı	2
	5. Ahmet yanımda <u>ol-sa-(y)dı</u> bunlar olmazdı.	Şartın Hikâyesi	8
		Geçmiş Zamanın Şartı	7

Turkish Studies

Tablo 4’te görüldüğü gibi tek zaman ekli yükleme sahip cümlelerin aksine, birleşik çekimli yapılarda öğrenciler cümlelerin kipine yönelik olarak farklı yanıtlar vermişlerdir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlarda dört husus ön plana çıkmaktadır:

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde beş cümlede de öğrencilerin çoğunun Türkçenin öğretiminde kullanılan terimleri benimsedikleri saptanmıştır: *geniş zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın hikâyesi, şartın hikâyesi*.

Geniş zamanın görülen geçmiş zamanı, gelecek zamanın görülen geçmiş zamanı ve şimdiki zamanın görülen geçmiş zamanı ifadeleri, öğrencilerin verdikleri cevaplarda dikkat çekici diğer bir durumdur. “Ahmet, her pazar balık tutmaya giderdi.” cümlesinde kipin adı sorulduğunda öğrencilerden biri “*Buradaki, geniş zamanın görülen geçmiş zamanı.*” (Ö4), bir diğeri “*Bu ek geniş zamanın bilinen geçmiş zamanı.*” (Ö5) şeklinde cevaplarırken bir öğrenci de “*Geniş zamanın -di’li geçmiş zamanı olduğunu düşünüyorum.*” (Ö8) yanıtını vermiştir. Benzer cevaplar, “Ahmet geçen hafta Ankara’ya gidecekti.” ve “Ahmet beni aradığında, yolda arabayla gidiyordu.” cümlelerinde de tekrarlanmıştır. “Ahmet geçen hafta Ankara’ya gidecekti.” cümlesinde bir öğrenci “*Gelecek zamanın görülen geçmiş zamanı eki.*” (Ö4), diğer bir öğrenci “*Burada gelecek zamanın bilinen geçmiş zaman eki kullanılmış.*” (Ö5) cevabını verirken bir öğrenci de “*Gelecek zaman ve -di’li geçmiş zamanı var.*” (Ö8) yanıtını vermiştir. “Ahmet beni aradığında, yolda arabayla gidiyordu.” cümlesindeki kipin adı sorusuna bir öğrenci “*Şimdiki zamanın görülen geçmiş zamanının ekidir.*” (Ö4), bir diğeri “*Bunda şimdiki zamanın bilinen geçmiş zamanı var.*” (Ö5) yanıtını verirken bir öğrenci de “*Bu cümlede de şimdiki zaman ve -di’li geçmiş zamanı kullanılmış.*” (Ö8) yanıtını vermiştir. Bu cevaplar tabloda -söz konusu eklerin literatürdeki adlarından biri tercih edilmiştir (Korkmaz 2007, 38, 108)- *geniş/ gelecek/ şimdiki zamanın görülen geçmiş zamanı* başlığında toplanmıştır. Verdikleri cevaplardan yola çıkarak bazı öğrencilerin, yüklemdeki iki eki de zaman eki olarak algıladıkları söylenebilir. Oysa bu araştırmada *birleşik çekim* başlığı altında bahsedildiği gibi, yapılan son çalışmalarda araştırmacıların da değindikleri üzere (Gülsevin, 2009) bu tip birleşiklerde iki zaman ekinin yan yana gelmesi söz konusu değildir.

“Keşke Ahmet de bizimle gelseydi.” cümlesine verilen yanıtların 8’i, “Ahmet yanımda olsaydı bunlar olmazdı.” cümlesine verilen yanıtların ise 7’sinde öğrencilerin, kalıp olarak öğrendikleri terimlerin aksine, cümlelerin bütününe idrak edip işin gerçekleştiği zamanı da kapsayan kipleri verdikleri görülmektedir. Bu durum, öğretilen dil bilgisi terimlerinin aksine, öğrencilerin bu tip yapıları doğru algılama biçimlerini göstermesi açısından önemlidir. Örneğin, “Keşke Ahmet de bizimle gelseydi.” cümlesinde, Türkçe derslerinde kendilerine öğretilen *şartın hikâyesi* ifadesi yerine, 6 öğrenci geçmiş zamanda bir isteğin söz konusu olduğunu belirtmişlerdir: “*Şimdi anlatılan bitmiş ama istenmiş de bitmiş, olmamış bir şey, geçmişte gelmesini istemiş Ahmet’in ama gelmemiş gibi.*” (Ö2), “*Burada adam, Ahmet’in gelmesini istemiş ama Ahmet gelmemiş.*” (Ö9), “*Geçmişte istenmiş ama olmamış bir şeye benziyor.*” (Ö10), “*Bunda biri Ahmet’in gelmesini istemiş ama artık istemiyor, eskidenmiş.*” (Ö11) vb.

Öğrencilerin cevaplarında dikkat çeken diğer bir husus da verilen cevaplarda terim kullanmada yaşanan sıkıntıdır: “*Bunun kipini bilmiyorum ki. İş bitmiş, artık gelmiyor yani. Gelmesini istemiş eskiden ama gelmemiş.*” (Ö14)

Tablo 5’te tek zaman ekinin bulunduğu yapılarda, cümlelerin yüklemde yer alan zaman/tarz ekine yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Tablo 5. Yükleme Yer Alan Zaman/ Tarz Ekine Yönelik Bulgular (Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar)

	Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar	Kodlar	f
-Ar	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er.</u>	Geniş Zaman Eki	15
	2. Ahmet bu çabasıyla, önümüzdeki yıl üniversiteye <u>git-er.</u>	Geniş Zaman Eki	15
-AcAk	3. Ahmet yarın akşam İstanbul'a <u>git-ecek.</u>	Gelecek Zaman Eki	15
	4. Ahmet artık her hafta spora <u>git-ecek.</u>	Gelecek Zaman Eki	15
-(X)yor	5. Ahmet gelecek hafta denize <u>git-(i)yor.</u>	Şimdiki Zaman Eki	15
	6. Ahmet şu an sınıfına <u>git-(i)yor.</u>	Şimdiki Zaman Eki	15

Tablo 5'te görüldüğü üzere tek bir zaman ekinin bulunduğu yükleme sahip cümlelerde, öğrenciler yalnızca gördükleri eklerin adlarını yazmışlar, bu yapılarda yer alan {-Ar}, {-AcAk}, {-yor} eklerinin bakış kategorisindeki değerleri hakkında herhangi bir bilgi vermemişlerdir.

Zira bakış kategorisi, Türkçe 7. sınıf ders kitaplarında değinilen fiil çekimi içinde kip adlarını belirlemede kısmen ele alınsa da (*gerçekleşmemiş niyet, terk edilmiş alışkanlık*) öğrencilerle yapılan görüşmelerde verilen cevaplarda bu kullanımların yerine, *hikâye, rivayet* terimlerinin hâkim olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6'da birleşik çekimli yapılarda, cümlenin yüklemde yer alan zaman/ tarz ekine yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 6. Yükleme Yer Alan Zaman/Tarz Ekine Yönelik Bulgular (Birleşik Çekimli Yapılar)

	Birleşik Çekimli Yapılar	Kodlar	f
-ArdI	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er-di.</u>	Geniş Zaman Eki + Geçmiş Zaman Eki	13
		Geniş Zaman Eki + Görülen Geçmiş Zaman Eki	2
-AcAktI	2. Ahmet geçen hafta Ankara'ya <u>git-ecek-ti.</u>	Gelecek Zaman Eki + Geçmiş Zaman Eki	13
		Gelecek Zaman Eki + Görülen Geçmiş Zaman Eki	2
-yordu	3. Ahmet beni aradığında, yolda arabayla <u>git-(i)yor-du.</u>	Şimdiki Zaman Eki + Geçmiş Zaman Eki	13
		Şimdiki Zaman Eki + Görülen Geçmiş	2

Turkish Studies

		Zaman Eki	
-sA(y)dI	4. Keşke Ahmet de bizimle <u>gel-se-(y)di.</u>	İstek/ Dilek Eki + Geçmiş Zaman Eki	13
		Şart Eki + Görülen Geçmiş Zaman Eki	2
	5. Ahmet yanımda <u>ol-sa-(y)dı</u> bunlar olmazdı.	Şart Eki + Geçmiş Zaman Eki	13
		Şart Eki + Görülen Geçmiş Zaman Eki	2

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğrenciler, birleşik çekimli yapılardaki ekleri, *zaman* ve *tarz* eki olarak ayırt edememiş, yalnızca eklere karşılık olarak öğrendikleri adları yazmışlardır.

Öğrenci yanıtlarında dikkat çeken diğer bir husus, birleşik çekimli yapılardaki zaman gösteren eklerin adlarını, öğrencilerin büyük bir kısmının yalnızca *geçmiş zaman* olarak vermeleridir. Bu cevaplar, öğrencilerin örnek cümlelerde tarz ekinden sonra gelen zaman ekini, dil bilgisel zaman dilimi olarak sadece genel adıyla kullanmayı tercih ettiklerini, onun *belirli* ya da *belirsiz* geçmiş zaman olmasını ayırta ihtiyaç duymadıklarını göstermektedir. Ayrıca “Keşke Ahmet de bizimle gelseydi.” cümlesinde öğrencilerin büyük bir kısmının, kipi -cümleinin bütünündeki ruh hâlini- doğru bir şekilde algıladıkları ve {-sA} şart ekini görmelerine rağmen, *istek* ya da *dilek eki + geçmiş zaman* yanıtını verdikleri dikkat çekmektedir. Örneğin, öğrencilerden biri “*Aslında buradaki dilek eki bir de geçmiş zaman*” (Ö13) derken bir diğeri “*Adam, birinin gelmesini beklemiş o yüzden istek var bir de geçmiş zaman eki var*” (Ö15) cevabını vermiştir. Verdikleri bu cevaplarda da görüldüğü üzere öğrencilerin cümleinin bütünündeki ruh hâlini doğru bir şekilde algıladıkları söylenebilir.

Tablo 7’de tek zaman ekinin bulunduğu yapılarda, cümleinin yüklemdeki işin gerçekleştiği zamana yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 7. Yüklemdeki İşin Gerçekleştiği Zamana Yönelik Bulgular (Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar)

	Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar	Kodlar	f
-Ar	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er.</u>	Geniş Zaman	12
		Her Zaman	3
-AcAk	2. Ahmet bu çabasıyla, önümüzdeki yıl üniversiteye <u>git-er.</u>	Gelecek Zaman	15
		3. Ahmet yarın akşam İstanbul’a <u>git-ecek.</u>	Gelecek Zaman
	4. Ahmet artık her hafta spora <u>git-ecek.</u>	Gelecek Zaman	9
		Şimdiden Sonra Geniş Zaman	4
-(X)yor	5. Ahmet gelecek hafta denize <u>git-(i)yor.</u>	Geniş Zaman	2
		Gelecek Zaman	15
	6. Ahmet şu an sınıfına <u>git-(i)yor.</u>	Şimdiki Zaman	15

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Tablo 7’de görüldüğü gibi tek zaman eki taşıyan cümlelerdeki işin gerçekleştiği zamana yönelik yanıtlarında öğrenciler, yüklemdeki ekin ne olduğu kadar *cümle*nin *bütünü*nden *algıladıkları zamanı* da belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde, ekin adı ile cümledeki işin gerçekleştiği zamanın örtüşmediği durumlarda öğrencilerin *zaman/ anlam kayması* ifadesini kullandıkları tespit edilmiştir. Örneğin, “Ahmet gelecek hafta denize git-(i)yor.” cümlesi için bir öğrenci “*Şimdiki zaman gibi ama gelecek hafta diyor, anlam kayıyor, şey zaman kayıyor yani, gelecek zaman oluyor.*” (Ö7) derken diğer bir öğrenci “*Burada kesinlikle zaman kayması. {-yor} şimdiki zaman ama buradaki gelecek zaman, cümlede gelecek zaman var.*” (Ö12) cevabını vermiştir.

“Ahmet, her pazar balık tutmaya gider.” cümlesi için bir öğrenci “*İşte Ahmet her pazar gidiyor yani hep yapıyor bu işi.*” (Ö1), bir diğeri “*Bu cümledeki zaman her zaman yani önceden de yapıyormuş, balık tutuyormuş, sonra da tutacak yani her zaman olmalı.*” (Ö4) derken diğer bir öğrenci de “*Adam, her zaman balık tutuyor.*” (Ö9) yanıtını vermiştir. Buna göre “Ahmet, her pazar balık tutmaya gider.” cümlesine yönelik öğrenci ifadelerinde 3 öğrencinin, ekin adını anmadan, cümledeki işin gerçekleştiği zamanı adlandırmaya çalıştığı saptanmıştır. Bu hususta öğrenciler, cümlede yer alan *her pazar* zarf tümlecinden yola çıkarak *her zaman, hep* vb. yanıtları vermişlerdir.

Benzer durum, öğrencilerin *zaman/ anlam kayması* tespitleriyle birlikte yanıtladıkları “Ahmet artık her hafta spora gidecek.” cümlesinde de mevcuttur. 9 öğrenci bu cümlede zamanı, işin olacağı zaman olarak görüp *gelecek zaman* biçiminde adlandırırken, 4 öğrenci cümlede bütününden yola çıkarak -özellikle cümledeki zarf tümleçlerini göz önünde bulundurarak- *şimdiden sonra geniş zaman* yanıtını vermişlerdir. “Ahmet artık her hafta spora gidecek.” cümlesi için bir öğrenci “*Buradaki gelecek eki de zaman kaymış artık gelecek değil yani şimdiden başlıyor hep olacak, geniş zaman gibi yani.*” (Ö2) derken diğer bir öğrenci “*Gitmek geniş zamanda olacak.*” (Ö6) yanıtını vermiştir. Bu yanıtlar, öğrencilerin zihninde kip kavramının sınıflarına yönelik terim eksikliğini de göstermektedir.

Tablo 8’de birleşik çekimli yapılarda, cümledeki yüklemdeki işin gerçekleştiği zamana yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 8. Yüklemdeki İşin Gerçekleştiği Zamana Yönelik Bulgular (Birleşik Çekimli Yapılar)

	Birleşik Çekimli Yapılar	Kodlar	f
-ArdI	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er-di</u> .	Geçmiş Zaman	11
		Geçmişte Her Zaman	2
		Bitmiş Zaman	2
-AcAktI	2. Ahmet geçen hafta Ankara’ya <u>git-ecek-ti</u> .	Geçmiş Zaman	15
-yordu	3. Ahmet beni aradığında, yolda arabayla <u>git-(i)yor-du</u> .	Geçmiş Zaman	15
-sA(y)dI	4. Keşke Ahmet de bizimle <u>gel-se-(y)di</u> .	Geçmiş Zaman	15
	5. Ahmet yanımda <u>ol-sa-(y)dı</u> bunlar olmazdı.	Geçmiş Zaman	15

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Tablo 8’de görüldüğü üzere, tek zaman eki bulunan yüklemelere sahip cümlelerde verilen cevaplara benzer şekilde, öğrenciler, yüklemdeki eklerin ötesinde, cümlelerin bütününden algıladıkları zamanları belirtmişlerdir. Öğrencilerin verdiği yanıtlar iki önemli hususu ön plana çıkarmaktadır: Bunlardan ilki, Türkçenin öğretiminde kullanılagelen *hikâye, rivayet* ifadelerinin birleşik yapıları öğretmede öğrenci açısından kalıcı ve geçerli ifadeler olamadığıdır. Zira öğrenci cümlelerin kipi için her ne kadar *şimdiki zamanın hikâyesi, geniş zamanın hikâyesi* vb. dese de cümlelerin geçtiği zaman sorulduğunda *şimdiki/ geniş/ gelecek zamanın* ya da *şartın hikâyesi* yerine *geçmiş zaman* ifadesini kullanmaktadır. Örneğin, “Ahmet geçen hafta Ankara’ya gidecekti.” cümlesindeki kip sorusuna “*Gelecek zamanın hikâyesi.*” (Ö3) yanıtını veren bir öğrenci, yüklemdeki işin gerçekleştiği zaman sorusuna “*Buradaki gitmek geçmişte, geçmiş zamanda.*” (Ö3) yanıtını vermiştir.

Öğrenci yanıtlarında dikkat çekici ikinci husus ise birinci cümleye verilen cevaplardır. Yapılan görüşmelerde öğrencilerin büyük çoğunluğu -11 öğrenci- “Ahmet, her pazar balık tutmaya giderdi.” cümlesinin yüklemdeki birleşik yapının zaman eki {-DX}ye uygun olarak *geçmiş zaman* yanıtını vermişlerdir. İki öğrenci zaman ile birlikte bakış kategorisini de algılayıp bu yapıdaki {-Ar} ekinin *sürer bakışa* sahip olduğunu fark etmiştir ve “*geçmişte her zaman*” yanıtını vermiştir. İki öğrenci ise -DX ekinin bakış değeri olan *tamamlanmışlığı* (Uğurlu, 2003; Göksel ve Kerslake, 2005; Palmer, 1994) çağrıştırır biçimde “*bitmiş zaman*” yanıtını vermiştir. Örneğin, “Ahmet, her pazar balık tutmaya giderdi.” cümlesinin zamanına yönelik soruya bir öğrenci “*Ahmet şimdiden sonra balık tutmaya gitmiyor, artık balık tutması bitmiş. Bitmiş zaman var mıydı?*” (Ö2), diğer bir öğrenci de “*Balık tutmaya gitmiyor artık, bitmiş, zamanı bitmiş.*” (Ö15) yanıtını vermiştir. Bu cevaplar, terimler olmasa dahi, dilin doğal konuşuru olarak öğrencilerin algıladıkları dil özelliğini yansıtmaları bakımından önemlidir.

Tablo 9’da tek zaman ekinin bulunduğu yapılarda, cümlelerin yüklemdeki işin belirtilen zamanda nasıl gerçekleştiğine yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 9. Yüklemdeki İşin Belirtilen Zamanda Nasıl Gerçekleştiğine Yönelik Bulgular (Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar)

	Tek Zaman Ekinin Bulunduğu Yapılar	Kodlar	f
-Ar	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er.</u>	Sürekli	6
		Alışkanlık	5
		Yapılması Devam Eden Alışkanlık	4
-AcAk	2. Ahmet bu çabasıyla, önümüzdeki yıl üniversiteye <u>git-er.</u>	(Gelecekte)	9
		Kesinlik	6
		Beklenti	6
-(X)yor	3. Ahmet yarın akşam İstanbul’a <u>git-ecek.</u>	Kesinlik/ Olasılık	8
		Kesinlik	7
		Gelecekte Sürekli	2
-(X)yor	4. Ahmet gelecek hafta denize <u>git-(i)yor.</u>	Kesinlik	10
		Gelecekte Kesinlik	5
		Kesinlik	11
-(X)yor	5. Ahmet şu an sınıfına <u>git-(i)yor.</u>	Devam Ettiği Kesin	2
		Devam Eden Olay	2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Tablo 9’da görüldüğü üzere, öğrencilerin daha önceki sorulara verdiği cevapların aksine, *yüklemdeki işin nasıl gerçekleştiğine* yönelik soruya verdikleri yanıtlar, oldukça çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, “Ahmet, her pazar balık tutmaya gider.” cümlesinin yüklemdeki işin nasıl gerçekleştiği sorusuna bir öğrenci “*Süreklilik var.*” (Ö4), bir diğeri “*Ahmet her pazar balık tutmaya gidiyor, yani alışkanlığı bu.*” (Ö5) derken diğer bir öğrenci de “*Bu cümlede Ahmet’in alışkanlığı anlatılıyor ama alışkanlık hâlâ var, sürüyor yani geniş zaman yani alışkanlık.*” (Ö10) yanıtını vermiştir.

Öğrencilerin, *yüklemdeki işin nasıl gerçekleştiği* sorusunu yanıtlarken yaşadıkları zorluk, Türkçe öğretiminde bakış kategorisinin yeterince ön plana çıkarılmadığını ve ihtiyaç duyulan terimlerin belirlenip öğretimde kullanılmadığını göstermektedir. Öğrenciler *ne* sorusunu esas alarak kipleri öğrenirken *nasıl* sorusuna yanıt vermekte zorlanmaktadırlar. Bu durum, dili anlamdan uzak, yalnızca şekle dayalı bir varlık olarak algılamayı, dilin bir ifade aracı olarak öğretilmesi gerçeğinden uzak bir uygulamayı doğurabilir.

Öğrencilerin verdikleri yanıtlar, bakış özelliği aracılığıyla beraber, cümledeki ruh hâlini ortaya koyan kipin kategorilerini ortaya çıkarmaktadır: *sürerlik, terk edilmiş alışkanlık, kesinlik, beklenti, gerçekleşmemiş niyet* vb.

Bakış-zaman ilişkisi ve bunların adlandırılması yalnızca Türkiye Türkçesinin öğretiminde ön plana çıkan bir mesele değildir. Türkiye Türkçesinin öğretiminde göz ardı edilen bu özellik, çağdaş Türk lehçelerinin öğretiminde kullanılmaktadır. Örneğin Türkmen Türkçesinin fiil çekimi başlığında kipin tasnifi yapılırken şu alt kategorilere yer verilmektedir: *öten zamanyň görmüşleri* (geçmiş zamanın bakışları); *mälim dowamly öten zaman* (bilinen sürekli geçmiş zaman), *nämälim dowamly öten zaman* (bilinmeyen sürekli geçmiş zaman) vb. (Türkmen Dilinin Grammatikasy, 1999).

Tablo 10’da birleşik çekimli yapılarda, cümlenin yüklemdeki işin belirtilen zamanda nasıl gerçekleştiğine yönelik öğrenci görüşleri sunulmuştur.

Tablo 10. Yüklemdeki İşin Belirtilen Zamanda Nasıl Gerçekleştiğine Yönelik Bulgular (Birleşik Çekimli Yapılar)

	Birleşik Çekimli Yapılar	Kodlar	f
-ArdI	1. Ahmet, her pazar balık tutmaya <u>git-er-di</u> .	Geçmişte Sürekli / Her Zaman	10
		Terk Edilmiş Alışkanlık	5
-AcAktI	2. Ahmet geçen hafta Ankara’ya <u>git-ecek-ti</u> .	Gerçekleşmemiş Beklenti	8
		Gerçekleşmemiş İstek	6
		Geçmişte Gerçekleşip Gerçekleşmediği Bilinmiyor	1
-yordu	3. Ahmet beni aradığında, yolda arabayla <u>git-(i)yor-du</u> .	Geçmişte Bir Süre Devam Etmiş	8
		Geçmişte Kesin	6
		Geçmişte Sürekli	1
	4. Keşke Ahmet de bizimle <u>gel-se-(y)di</u> .	Gerçekleşmemiş İstek/ Dilek	14
		Pişmanlık	1

Turkish Studies

5. Ahmet yanımda <u>ol-sa-(y)dı</u> bunlar olmazdı.	Gerçekleşmemiş Şart	14
	Pişmanlık	1

Yapılan görüşmelerde, Tablo 10'da görüldüğü üzere, öğrencilerin, bakışı ve kipi bulma bakımından birleşik çekimli yapılara birbirine çok daha yakın ve doğru yanıtlar verdikleri saptanmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında özellikle 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan *terk edilmiş alışkanlık*, *gerçekleşmemiş niyet* ifadelerinin kullanılmasının yararlı olduğu söylenebilir. Bu tabloda *beklenti*, *alışkanlık*, *pişmanlık* gibi cümledeki ruh hâlini esas alan yanıtlar ilgi çekicidir. Örneğin, “Ahmet geçen hafta Ankara’ya gidecekti.” cümlesinde yüklemdeki işin belirtilen zamanda nasıl gerçekleştiği sorusuna bir öğrenci “*Burada gitmek geçmişte, geçmiş zamanda yapılmak istenmiş ama yapılmamış, gerçekleşmemiş istek diyorduk biz buna değil mi?*” (Ö3) derken diğer bir öğrenci “*Ahmet’in Ankara’ya gidip gitmediği belli değil. Geçen haftaymış yani geçmiş ama gitmiş mi bilmiyorum.*” (Ö14) yanıtını vermiştir.

Öğrencilerin verdiği cevaplarda, terim eksikliğinden kaynaklı zorluk yaşandığı da saptanmıştır: *geçmişte sürekli*, *geçmişte her zaman*, *terk edilmiş alışkanlık* vb. Örneğin, “Ahmet beni aradığında, yolda arabayla gidiyordu.” cümlesinde yüklemdeki işin belirtilen zamanda nasıl gerçekleştiği sorusunu bir öğrenci “*Ahmet arabayla bir yerlere gitmiş, geçmiş. Gittiğini biliyoruz, kesin.*” (Ö5), bir diğeri “*Burada geçmişte olmuş, devam etmiş, bitmemiş ama geçmişte bitmemiş yani şimdi bitmiş. Ama geçmişte devam etmiş.*” (Ö6), diğer bir öğrenci de “*Bu cümlede, geçmişte Ahmet gitmiş, gitme sürmüştü ama alışkanlık gibi değil kısa sürmüştü, bitmiş*” (Ö11) şeklinde cevaplamıştır.

Öğrenci yanıtları içinde {-Ar} ve {-yor} ile ilgili olanlar, Türk dilinin birbirine oldukça yakın ifade özelliği olan bu iki ekinin bakış niteliklerini ortaya koyması bakımından önemlidir. {-ArdI} yapısı için 10 öğrenci “*geçmişte sürekli*” yanıtını vermiştir. {-yordu} için 8 öğrenci *geçmişte bir süre devam ettiğine* dair açıklama yapmıştır. Bu iki cevap, öğrencilerin algısında iki ekin bakış kategorisini nasıl tasnif ettiklerini göstermesi bakımından ilgi çekicidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada sekizinci sınıf öğrencilerinin kendilerine yöneltilen cümlelere verdikleri cevaplardan yola çıkarak kip kavramını nasıl algıladıkları, fiil çekimindeki birleşik yapılar ile zaman/tarz eki ilişkisini nasıl algılayıp adlandırdıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin verdikleri cevaplardan yola çıkarak, kip kavramı ve birleşik çekimli yapılar üzerine yedinci sınıf Türkçe dersinde verilen bilgi ile Türkçenin dil özelliklerinin öğrencinin zihninde uyuşmadığı, öğretilen kip kavramı ve birleşik çekimli yapıların öğrencilerde kalıcı ve geçerli ifadeler olarak yerleşmediği söylenebilir. Fiillerdeki birleşik çekimli yapılar ve kip kavramı üzerine sekizinci sınıf öğrencilerinin görüşlerini esas alarak gerçekleştirilen bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak şu önerilerde bulunulabilir:

Kip yüklemdeki zaman ekine ya da genel ifadeyle şekle dayalı olarak değil, cümlelerin bütününden çıkarılan ruh haline dayalı bir fiil çekim kategorisi olarak Türkçe öğretiminde yer almalıdır.

Öğretmenler alışlagelmiş, çocuğun zihninde yer bulmayan dil bilgisi terimleri yerine cümlelerden çıkarım yoluyla elde edilebilecek ifadeleri sezmelerini sağlayarak bunları çağrıştıracak terimlerin kullanılmasına yönelik uygulamalar yaptırmalıdır. Bu terimlerin üretilmesinde Türkçede bakış, kılımsız kategorilerinin yeri ve nitelikleri tam anlamıyla tespit edilmelidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

KAYNAKÇA

- ACARLAR Kevser (1969). "Fiil Kiplerindeki Anlam Kaymalarının Nedenleri", Türk Dili, C: XX, Haziran, S. 213, ss. 250- 253.
- AKÇATAŞ Ahmet (2004). "Cümlede Zaman", V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, C. 1, ss. 97- 104.
- AKSAN Doğan (2000). Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim, Ankara: Üç Cilt Birlikte 3. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 439.
- BANGUOĞLU Tahsin (2000). Türkçenin Grameri, Ankara: 6. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 528.
- DAHL Ö. (1994). "Aspect", The Encyclopedia of Language and Linguistics, C. 1, ss. 240- 247.
- DEMİR N. ve YILMAZ Emine (2003). Türk Dili El Kitabı, İstanbul: Grafiker Yayınları.
- DENY Jean (1941). Türk Dili Grameri- Osmanlı Lehçesi (Çev. Ali Ulvi Elöve), İstanbul: 1. Baskı İstanbul Maarif Matbaası.
- DİLÂÇAR Agop (1949). "Aspekt", Türk Ansiklopedisi, C. III, ss. 474- 477.
- DİLÂÇAR Agop (1971). "Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1971, ss. 81- 145.
- DİLÂÇAR Agop (1974). "Türk Fiilinde 'Kılmış'la 'Görünüş' ve Dilbilgisi Kitaplarımız", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1973- 1974, ss. 159- 171.
- EDİSKUN Haydar (2005). Türk Dilbilgisi Sesbilgisi- Biçimbilgisi- Cümlebilgisi, İstanbul: 10. Baskı Remzi Kitabevi.
- EMRE A. Cevat (1951). Liselerin İkinci Sınıfları İçin Dilbilgisi- II, İstanbul: Hilmi Yayınevi.
- ERGİN Muharrem (2000). Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- GENCAN T. Nejat (1979). Dilbilgisi, Ankara: 4. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 418.
- GÖKSEL A. ve C. Kerslake (2005). Turkish A Comprehensive Gramer, Londra: 1. Baskı.
- GÜLSEVİN Gürer, "Türkiye Türkçesindeki Zaman ve Kip Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine", VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi 1999, ss. 1- 8, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/gulsevin_02.pdf (23.02.2009).
- HENGİRMEN Mehmet (1999). Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara: 1. Baskı Engin Yayınevi.
- JOHANSON Lars (1971). Aspekt im Türkischen- Vorstudien zu einer Beschreiburg des Türkeitürkischen Aspektsystems, Uppsala.
- KOCAMAN Ahmet (1981). "Türkçede Kip Olgusu Üzerine Görüşler", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten 1980- 1981, ss. 81- 85.
- KOÇ Nurettin (1990). Yeni Dilbilgisi, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- KONONOV A. N. (1956). Çağdaş Türk Edebi Dilinin Grameri (Çev. Sabit Paylı), Moskova.
- KORKMAZ Zeynep, (2003). Gramer Terimleri Sözlüğü, Ankara: Genişletilmiş 2. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 575.
- KUŞ, Elif (2009). Nicel- Nitel Araştırma Teknikleri, Ankara: 3. Baskı Anı Yayıncılık.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- MILES Matthew B. ve HUBERMAN Michael A. (1994). *Qualitative Data Analysis*, London: Sage Publication.
- ÖZKAN Nevzat (2000). *Ahmet Cevdet Paşa – Fuat Paşa Kavâ'id-i Osmaniyye*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 760.
- PALMER F. R. (1994). "Mood and Modality", *The Encyclopedia of Language and Linguistics*, C. 5, ss. 2535- 2541.
- TAŞKIRAN Celal (1997). "Yüklemlerde Birleşik Zaman", *Çağdaş Türk Dili*, S. 112, ss. 21- 22.
- TOPALOĞLU Ahmet (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: 1. Baskı Ötüken Yayınları: 207.
- Türkçe Sözlük (2011). Ankara: 11. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 549.
- Türkmen Dilinin Grammatikasy- Morfologiya (1999). Aşgabat.
- UĞURLU Mustafa (2003). "Türkiye Türkçesinde Bakış (Aspektotempora)", *Türk Dili El Kitabı*, İstanbul: Grafiker Yayınları, ss. 247- 258.
- UZUN N. Engin (1998). *Dilbilgisinin Temel Kavramları- Türkçe Üzerine Tartışmalar*, Ankara.
- VARDAR Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual.
- YILDIRIM Ali ve ŞİMŞEK Hasan (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: 5. Baskı Seçkin Yayıncılık.
- ZEYNALOV Ferhat (1993). *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi* (Çev. Yusuf Gedikli), İstanbul: 1. Baskı Cem Yayınevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

